STADSVERKENNINGEN TILBURG

Verslag ronde 7, gelopen 20 februari 2020
Koopvaardijstraat Havendijk en het gebied ten westen van Prinsenhoeven ten zuiden van de Hoogvensestraat en ten oosten van de Piusstraat en-plein

Voordat we het verhaal van deze stadsverkenning beginnen een korte algemene inleidende uitleg.
De wandelingen worden steeds gelopen door Ton Goossens, Ad van Eijck en George Bedaux. Ad maakt foto's van de panden, George beschrijft de wandelingen en Ton schuift de foto's in de tekst van George.
We hebben het over **HIP**panden; HIP staat voor Heemkunde Inventarisatie Project. Wij geven een pand een HIPstatus als het geen gemeentelijk- of rijksmonument is maar wij (Ton, Ad, en George) het wel monumentwaardig vinden.
We hebben het regelmatig over het Bouwarchief. Vanaf 1906 is de gemeente Tilburg begonnen met het registreren van alle te bouwen en te verbouwen werken. In het bouwarchief zijn alle bouwvergunningen met bijbehorende tekeningen van nieuwbouw en verbouwingen bewaard. Rond 2000 is dit papieren archief ook digitaal in te zien. Van panden die voor 1906 gebouwd zijn staat in het bouwarchief dus geen informatie over de bouw zelf ter beschikking, wel informatie over verbouwingen van die panden die na 1906 hebben plaatsgevonden.
Wij hebben het over **verbeterpunten**: dat zijn plekken die wij van een niet aanvaardbare kwaliteit vinden.
We citeren met regelmaat uit:
'Het Tilburg e.o. van Architect Jos. Donders geschreven door Donders' kleinzoon Wout van Bommel.
De BONAS publicatie 'Jos. Bedaux architect (1910- 1989)', geschreven door Christel Leenen.
De serie 'moNUmenten in Tilburg, deel 1, (nr 1 tm 100), 2 (101 tm 200) en 3 (201 tm 300) van de Heemkundekring Tilborch.
'Tilburg in 94 stadsverkenningen' behandelt alle huizen en gebouwen van Tilburg. De nieuwe wijken De Blaak, Tilburg Noord en de Reeshof zijn in deze publicatie niet meegenomen evenals de voormalige gemeentes Berkel Enschot en Udenhout.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze stadsverkenning mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, scans, opnamen of enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het redactieteam van het redactieteam dat bestaat uit George Bedaux, Ad van Eijck en Ton Goossens.

Koopvaardijstr 1

Wij beginnen de wandeling vandaag op het adres Koopvaardijstraat 1. Hier is al enige tijd geleden de bouw van een nieuw appartementencomplex, De Koopvaardij, begonnen. 31 appartementen in de luxe sector worden hier gerealiseerd op de plek waar tot voor kort de Haarense Smid een winkel had. Ook vier of vijf woningen en een verhoogde inrijpoort die hier rond 1940 in opdracht van transporteur Wilborts gebouwd zijn zijn voor deze nieuwbouw moeten sneuvelen.

Koopvaardijstr 11-13a

Nr. 11 is een in 1937 door autobusondernemer J.F. Vingerhoets gebouwd woonhuis naar een ontwerp van Bouw- en werktuigkundig bureau Frans Hovers. In 1933 had Vingerhoets al een garage op zijn achtererf laten zetten. De twee ramen boven waren oorspronkelijk verticaal in drie gelijke delen verdeeld en in het woonkamerraam verdeelde een verticale stijl het raam in een eenderde/tweederde verhouding. De inrijpoort had bovenlichten van een 50cm hoogte.
Nr. 13 is in 1931 gebouwd door kramenverhuurder L.F. Hopmans. Het ontwerp is van F.P.J. Ruts. Achter het grote stalen rolluik zit een inrijpoort naar het ook in 1931 gebouwde magazijn. Bij een verbouwing in 1968 zijn door L. Hopmans de ramen kaal gemaakt en zijn wat geveldelen 'recht' gezet.

Koopvaardijstr 15

Op nr. 15 heeft N.V. Bierbrouwerij d'Oranjeboom Rotterdam in 1927 een agentschap gebouwd. Dat heeft ook onder de kroonlijst op de gevel gestaan: 'Agentschap Brouwerij d'Oranjeboom' Op de plaats waar we nu op de begane grond een stalen deur zien zat oorspronkelijk een zelfde raam zoals de twee ramen er naast. De ramen in de dakkapel waren alle drie vierruits. Ook de ramen op de verdieping waren anders ingedeeld. Via de inrijpoort links was het achterterrein met vrachtwagens te bereiken. In 1984 verbouwt buurman R. Hopmans zijn en dit pand.
In 1948 bouwde B. Mekes al een lompensorteerderij op het achterterrein van nr.19. In 1951 volgde een woning die hij liet ontwerpen door de bouwkundige J. Brenders. Links zat er oorspronkelijk een getoogde poort in de gevel van de woning. Achter de lage muur rechts zat het kantoor. De poort in deze muur was oorspronkelijk ook getoogd; deze is in 1955 verhoogd en recht gemaakt. De dakkapellen hadden oorspronkelijk een vierruits venster. In 1995 verricht R. Hopmans interne verbouwingen aan het pand.

Koopvaardijstr 21-23

Op nr. **21 en 23** heeft aannemer C. Zeebregts zijn kantoor, werkplaats en woning gebouwd. Eerst in 1949 op nr. 23 de woning en dan op nr.21 in 1955 het kantoorgebouw. De architectuur is van Jos. Bedaux. Ik citeer uit de BONASpublicatie Jos. Bedaux Architect: 'In het gevelbeeld is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het woonhuis en het kantoorpand. Het woonhuis heeft getoogde vensters die zich over twee bouwlagen uitstrekken en slechts door betonnen borstweringen op de tweede bouwlaag worden doorbroken. Het kantoorpand heeft op de tweede bouwlaag een geprefabriceerde glazen pui met Frans balkon over de volle breedte van de gevel. Alle vensters zijn voorzien vaan

verdiept geplaatste stalen ramen.' Op de tekening zien we het met hoofdletters geschreven staan: 'alle raamkozijnen 16 cm terugstellen uit voorkant gevel' Over die prefab glazen pui nog het volgende:
Het is hier voor het eerst dat Bedaux de raamverdeling met verticale stalen kolommen gebruikt die we later in veel van zijn werken als het Cobbenhagengebouw van de Universiteit en in het GGDgebouw aan de Ringbaan West zien terugkeren. We plaatsen de twee panden op de **HIP**lijst.
De firma Zeebregts behoorde in die tijd tot de grotere aannemingsbedrijven van Tilburg samen met bedrijven als Remmers, Heerkens van Bavel en Pellikaan.

Koopvaardijstr 33-29

Nr. 29 is in 1955 in opdracht van C. Vrins gebouwd, een woning met kantoor, een ontwerp van P.M.J. Wayers. Het pand lijkt nog de originele raamindelingen te hebben. De vensters van de dakkapellen waren oorspronkelijk vierruits. In 1990 krijgt een deel van het pand winkelbestemming.
Nr. 33 is nog een vooroorlogs pand. Het dateert van 1938 en is gebouwd in opdracht van smid J. Kruijssen. Ook dit pand is een ontwerp van Wayers. Alle ramen op de verdieping en in de dakkapellen waren geheel gevuld met blank glas-in-lood. Ook bij de zijlichten van het woonkamer raam was dit het geval. Links naast de voordeur zat een poortje dat naar de achtertuin leidde.
De bebouwing houdt hier op aan deze zijde. Er is hier veel bebouwing gesloopt om zo ruimte te scheppen voor de parkerende auto's. Een aandacht vragend **verbeterpunt.**

Koopvaardijstr 82-52

We gaan terug via de overkant. Op de hoek met de Piusstraat zien we een woongebouw dat in 1981 in opdracht van Woningbouwvereniging

Samenwerking is gerealiseerd naar een ontwerp van Architecten en Ingenieursburo van der Plas uit Goirle. Jaren- zeventig architectuur, gevels met kleine ramen verspringende gevels, afgeschuinde daken, betonpannen en een schrale beige baksteen. Nieuwe Lelijkheid noemen wij deze periode in de architectuur en dat beeld wordt hier weer bevestigd, vijf lagen hoog, nr. 52 tm 112, 31 adressen.

Koopvaardijstr 46-42

Nr. 46 en 44 zijn twee identieke panden die door grossier Antoon Vos gebouwd zijn in 1926 naar een ontwerp van de bouwkundige Corn. Schilders, alhoewel ik ook de naam van Arn. van Poppel op een tekening tegenkom. Beneden een magazijn met boven woningen. Woningen met een geknikte dwarskap en in de woonkamer een grote erker. In nr. 46 zit nu beneden een koffieshop.

Koopvaardijstr 40

Nr. 40 is het grote pand waar nu sinds eind jaren negentig Donders Meubel in zit. Het is gebouwd in 1927 in opdracht van grossier in kruidenierswaren A. Schol. Zijn architect was F.C. de Beer. De woning had oorspronkelijk zijn voordeur hier in de straat maar die is later de hoek om gegaan. De horizontale strook vierruits ramen werd in het oorspronkelijk plan een laag lager herhaald, op de hoogte waar nu de doorlopende luifel is aangebracht. Ook hier is met het schilderen van de gevel veel kwaliteit uit de gevel verdwenen.

Koopvaardijstr 36-30

We steken de Sint Sebastiaanstraat over en zien op de hoek een bijzonder huis, **nr. 36**. Het is gebouwd in 1931 in opdracht van textielarbeider J.L. van Nunen. Het ontwerp is van Jos. Schijvens, een van de eerste huizen van deze bekende Tilburgs architect (1908-1966). Een opvallende hoekrisaliet die boven de daklijst uitkomt beëindigt de gevel in een afwijkende kleur steen.

Koopvaardijstr 36 D en Ds

Deze steen zien we ook terug in de plint, die onder de ramen afgedekt wordt met een doorlopende oranjetegel, onderbroken door de getoogde voordeur die omlijst wordt door een stralenkrans van bovenlichten die overgaan in zijlichten. De krans wordt vervolgens in een brede rollaag in het metselwerk doorgezet. Boven en beneden een herhaling van ramen en midden boven de voordeur een accent middels een verticaal spleetraam. De gevel wordt op de hoek afgeschuind terwijl het brede dakoverstek die afschuining niet meegekregen heeft.
We zetten dit huis, op onze **HIP**lijst.

Koopvaardijstr 34-30

Dan volgen op nr. 34 tm 28 vier in 1938 door aannemer Jos Heerkens van Bavel gebouwde huizen, een ontwerp van Arch. Heerkens. De ramen van de dakkapellen waren alle zesruits. Het grote slaapkamerraam was verticaal in vieren gedeeld, zoals we dat nog bij nr. 22 zien en het woonkamerraam had wat wij de jarendertigindeling zijn gaan noemen, zoals we die nog bij 34 zien.

Koopvaardijstr 20-22

De heren Heerkens zijn nog niet klaar want op nr. 26 tm 20 volgt hun tweede serie. De twee buitenste huizen, 26 en 20, hebben een garagedeur in hun gevel, de middelste hebben een fraaie erker gekregen. Nr. 22 benadert het origineel het meest met zijn raamindelingen. De slaapkamerramen bij de garagewoningen zijn hier, anders dan bij de woningen die we net zagen oorspronkelijk in drieën gedeeld wat we nog bij nr. 20 kunnen zien. Ook deze woningen werden in 1938 gebouwd.
Het huis op nr. 18 is gebouwd in 1962 in de stijl van de wederopbouwtijd te herkennen aan een travee van gestapelde, boven en beneden even brede ramen met daartussen een borstwering van meestal verticaal aangebrachte houten delen, hier in terugliggend metselwerk. Ook kregen de voordeuren vaak een betonnen of natuurstenen omlijsting. Architectenbureau Jan Robben heeft de woning ontworpen.

Koopvaardijstr 10-6

Dan volgen op nr. 16 tm 6 zes woningen van een bouwplan van in totaal tien woningen. De serie wordt de hoek om aan de Piushaven met vier woningen voortgezet. De woningen zijn gebouwd in opdracht van Storimans Projectontwikkeling naar een ontwerp van Architektenburo Dré Storimans en dateren van 1976. We zien de verspringende daken van die tijd maar ook missen we voordeuren in de gevels.

Koopvaardijstr 6-15

Als we voorbij nr. 6 de achterom in lopen zie we hoe de architect dat gemis hier heeft opgelost.

Piushaven 30-Barkstr 29

We steken de Koopvaardijstraat weer over en zien daar voorbij de nieuwbouw van De Koopvaardij de adressen Piushaven 30 en 29. Deze woningen vormen

met de panden die de hoek om in de Barkstraat aan de linkerkant volgen één bouwplan dat hier in 1934 door N.V. Astarte Bouwbureau gerealiseerd is: 17 eengezinswoningen waarvan één winkelhuis met bakkerij en één winkelhuis. Van de woningen Piushaven 30 en 29 heeft 30 nog de originele gevel. Alleen de bovenlichten zijn uit het woonkamerraam verdwenen. Bij nr. 29 is in 1999 een nieuwe dakkapel in het dakvlak verschenen. Het adres Piushaven 28 bestaat niet meer. Hier heeft links in de gevel de deur naar de bakkerij gezeten, rechts in de afgeschuinde hoek zat de ingang van de bakkerswinkel.
We zijn inmiddels in de Barkstraat aangekomen en kijken hier eerst naar de linkerkant en zien daar de voordeuren van 31 en 29. Die zijn hier gekomen na een verbouwing in 1981 toen de bakkerswoning gesplitst werd in een beneden- en bovenwoning.(nr.29).

Barkstr 27-3

Op nr. 27 volgt dan een lange rij met 13 identieke woningen alle gebouwd door Astarte. Op de hoek op nr. 1 zat het winkelhuis. De raamindelingen zijn bijna overal gehandhaafd. Nr. 27 kan daar bij als voorbeeld genomen worden. Elke twee spiegelbeeldige huizen hebben boven hun aan elkaar grenzende voordeuren een plat dak dat boven de aangrenzende erkers doorloopt.

Barkstr 26-24

We kijken naar de overkant waar we op nr. 26 een bedrijfshal zien, die in 1951 door koopman W. Tuerlings de Jong gebouwd is als graanmagazijn. Later heeft er een autobandenservice gezeten. De hal lijkt hier niet meer het eeuwige leven te hebben. Het lijkt er op dat er alleen nog naar cosmetisch onderhoud verricht wordt.

Barkstr 22-2

Op nr. 22 volgt dan een nieuw bouwplan van Astarte, gebouwd in 1935, 22 tm 2, elf woningen hier in de Barkstraat en nog eens drie woningen, de hoek om, in de Galjoenstraat. Dezelfde woningen als aan de overkant dus, grote stappen, snel klaar. Ook hier is er niet veel aan de gevels gesleuteld.
We slaan links af, de Clercxstaat in. Pieter Bernard Clercx (1846-1911) was aanvankelijk metselaar vervolgens aannemer en heeft hier in de straat op nr. 21 een steenhouwerij gehad.
Op nr. 2 gaat Astarte door met bouwen. Hier met zes woningen en ze dateren van 1934. Weer dezelfde woningen als we net zagen, nr. 2 tm 12.

Clercxstr 14-34

Nr. 14 is een huis van voor 1905, het jaar waarin het bouwarchief begon met registreren. De oudste informatie dateert van 1923 toen textielarbeider H.M. Meijers een dakvenster op zijn zadeldak liet aanbrengen. De grote dakkapel en het vergrote woonkamerraam zijn latere toevoegingen. De gevel is geschilderd.
Op nr. 16 kunnen we gelukkig nog zien hoe deze er voor de schilderbeurt heeft uitgezien. Daar is nog de mooie tegelversiering onder de daklijst te zien. Het zijn identieke panden geweest. Hier is het woonkamerraam ook vergroot.
We gaan naar nr. 18, ook een oud pand. Hier liet fabrieksarbeider C. Klerks in 1923 een inrichting voor afvoer van huishoud- hemelwater aanleggen. In 1971 kreeg het pand een nieuwe tweelaagse gevel en in 1993 volgde een derde laag.
Bij nr. 20 zien we de tegelversiering die we net op 16 zagen doorlopen.

Clercxstr 24

En dan kijken we even verder in de straat en zien we nog een zelfde pand op nr. 24. Dat betekent dat hier rond 1900 een rijtje van tenminste dezelfde woningen gestaan heeft. Op het oorspronkelijke nr. 24 kunnen we zien hoe dat er toen uitgezien moet hebben. Nr. 20 heeft in 1969 het huidige raam gekregen.
Nr. 22 heeft zijn gevel in 1977 verhoogd en vernieuwd.
Op nr. 24 woonde in 1925 voorslager W. Loots. Hij en zijn opvolgers hebben zoals gezegd de fraaie gevel met rust gelaten.
Nr. 26 heeft in 1976 de huidige vernieuwde en opgehoogde gevel gekregen. Daarvoor was het pand ook eenlaags met zadeldak.
Dat was ook het geval met nr. 28, tenminste tot 1928 toen H. Megens de gevel verhoogde. Aanvankelijk werd de voordeur en het smalle hoge raam van de oude gevel gehandhaafd maar in 1966 ging ook dit deel van de gevel op de schop, de voordeur verhuisde van rechts naar links en het oude smalle venster werd vervangen door een groot vierkant raam. In 1996 krijgt het pand nog zijn derde laag.

Clercxstr 30

Ook nr. 30 kent zo'n bewogen geschiedenis. In 1926 wordt de gevel van het pand in opdracht van spinmeester Paul Pitz samen met de bouwkundige W. Smeulders verhoogd tot de huidige hoogte met bovendaks de gevelafwerking die we nu zien. Ook de erker en het raam er naast, maar dan nog met drie ruiten in het bovenlicht worden dan gerealiseerd. Beneden blijft alles dan nog bij het 'smalle' oude maar in 1966 (ja, net als bij de buren) gaat de deur naar links en wordt het raam verbreed.

Nr. 32 verhoogt ook in 1966 zijn eenlaagse zadeldakgevel. Ook hier gaat de deur naar links maar hier wordt de hele gevel in één keer aangepakt. De onderverdeling die er aanvankelijk nog in de ramen zat is er later uit gehaald.

Clercxstr 34-40

Nr. 34 laat zijn oude afkomst nog zien. Hier zien we zelfs een omgekeerde beweging. Het eerder aangebrachte verbrede raam moet er in 2006 aan geloven en wordt vervangen door het nieuw gemaakte historische raam. Hulde.
Onder nr. 36 vinden we in het bouwarchief geen enkele informatie. De oorspronkelijke gevel en de dakhelling geven daar ook geen aanleiding toe.
Onder nr. 38 zie ik alleen tekeningen van een verbouwing in 2006. Deze corresponderen niet met de gevels van het drie lagen hoge pand dat hier staat.

Clercxstr 40 (foto 2012)

Bij nr. 40 zien we de metselwerkversieringen van 36 weer terugkeren en die gaan tot nr. 44 door. Hier is dus sprake geweest van een rij van tenminste vijf identieke eenlaagse zadeldakwoningen. Hier op 40 woonde in 1927 agent van politie J. Tönissen. Hij en zijn opvolgers hebben dit mooie huis respectvol behandeld.

clercxstr 44+42+40 (foto 2012)

Op nr. 42 woonde in 1922 fabrieksarbeider H. Robben. In 1976 krijgt het huis het vergrote raam dat we nu zien. De dakkapel stond toen al op het dak. Die dateert van de jaren dertig, schatten wij.
Over nr. 44 worden we in het bouwarchief niet veel wijzer. De dakkapel zal nog niet zo lang geleden aangebracht zijn.

Clercxstr 46 (foto 2012)

Nr. 46 heeft in 1935 zijn verhoogde gevel gekregen waarbij de oude beganegrondgevel bewaard is gebleven. W. van Gool was toen de opdrachtgever.
Nr. 48 heeft in 1974 zijn huidige gevel gekregen. Daarvoor was het een eenlaags pand met zadeldak.
Op het adres nr. 50 woonde in 1921 handelsreiziger P. Desmares. Ook dit pand was toen een eenlaagse zadeldakwoning. De huidige gevel dateert van 1987.
De gevel van 52 oogt ook nog vrijwel origineel. Hier woonde in 1927 sigarenmaker en sorteerder F.J. Louer. Bijzonder tegelwerk onder de daklijst.
Op nr. 54 woonde in 1926 de fabrieksarbeider P. Schijvens. In 1973 krijgt de gevel het huidige verhoogde aanzicht.

Clercxstr 56-60

Dan volgt weer een rij van vier huizen die oorspronkelijk identiek waren, **nr. 56 tm 62**. Aan nr. 56 is sinds de bouw rond 1900 niets meer veranderd, nr. 58 heeft eens een vergroot raam en een bijpassende deur gekregen.

Clercxstr 60

Nr. 60 heeft in 1929 in opdracht van schrijnwerker W. Mols deze fraai vierraams dakkapel gekregen.
De gevel is nog origineel. Dat laatste kun je van die van nr. 62 niet zeggen. De gele baksteenversiering zien we hier nog wel over de gevel doorlopen maar boven en onder die strook is alles anders. In 1920 woont huisknecht W.H. Hagen nog in een eenlaags huisje. In 1924 gaat de gevel omhoog en krijgt boven twee T-vensters. Beneden blijft de gevel 'als vanouds'. In 1972 wordt de beganegrondgevel aangepakt: de voordeur verhuist naar links en de woonkamer krijgt een groot raam. We zetten deze vier woningen op onze **HIP**lijst omdat ze zo goed laten zien wat er door de jaren heen met een 120 jaar oud rijtje identieke mooie woningen kan gebeuren, de ene woning ziet er nog uit alsof er niets gebeurd is, de volgende doet wat de meeste doen, hun woonkamerraam vergroten en de rest bij het oude laten, de derde woning plaats er een prachtige vierraams dakkapel op en de vierde doet alles wat niet zou moeten mogen, hij verhoogt zijn gevel en vergroot zijn woonkamerraam.
Op nr. 64 woonde in 1920 timmerman A.C.A. Doomen. Het eenlaagse zadeldakpand krijgt in 1969 een nieuwe verhoogde voorgevel waarbij de voordeur van rechts naar links gaat.
Over nr. 66 krijg ik in het bouwarchief geen informatie. Dit pand hoort waarschijnlijk bij de winkel op de hoek, Piusplein 2.

Aan de overkant is het eerste huis nr. 57. Ook dit pand moet rond 1900 gebouwd zijn, eenlaags met zadeldak. In 1935 is de gevel verhoogd. In 1973 wordt de woning verbouwd tot magazijn en showroom.

Clercxstr 55-51

Nr. 55, 53 en 51 zijn ook alle drie eenlaagse woningen geweest van rond 1900, een zadeldak, een zesruits venster en een voordeur. In 1932 zijn ze alle drie verhoogd in opdracht van Mej. C. Teurlings naar een ontwerp van Arn. van Poppel. Boven kregen ze een fraaie erker die door de dakoverstek bedekt wordt. De woningen hebben later alle, ieder voor zich, hun ramen en deuren op de begane grond veranderd.
Nr. 49 tm 41 zijn oorspronkelijk vijf identieke woningen geweest. Bij 49 en 52 zien we nog de contouren, eenlaags met zadeldak maar met een smal hoog raam en deur en zonder dakkapel. Op nr. 49 woonde in 1935 fabrieksarbeider A. van Lieshout. De dakkapel dateert hier van 1973. Die van de buren op nr. 47 is er al in 1961 op gezet en dat is daar tegelijk met de vergroting van het raam gebeurd. Nr. 45 stond in 1921 op naam van de fabrikant Alph. Blomjous van Glabbeek. Dit huis krijgt in 1963 zijn huidige gevel. Op het adres nr. 43 woonde in 1935 sigarenmaker H.J.Moonen. Dit pand kreeg in 1978 zijn verhoogde gevel. Nr. 41 werd in 1926 bewoond door de fraiser A. Jansen. Hier werd de gevel in 1964 verhoogd maar in 1993 is het rechter bovenraam gehalveerd en de gevel gestuukt.
De volgende vier huizen, nr. 39 tm 33, lijken ook een rijtje van identieke eenlaagse zadeldakwoningen geweest te zijn, gebouwd rond 1900. Op nr. 39 liet brandwacht F. Smulders zijn gevel verhogen in 1948 maar de woonkamer kreeg toen nog twee smalle ramen. In 1972 zijn die vervangen door één groot raam. Nr. 37 kreeg in 1965 zijn verhoogde gevel, weliswaar met behoud van de versierde rollagen van de oude gevel.

Clercxstr 35+33 (foto 2012)

Bij nr. 35 zien we nog veel van de oude gevel terug. Hier woonde in 1921 de arbeider bij het S.S. C. Schellekens. In 1973 is het woonkamerraam vergroot. We weten niet wanneer de dakkapel op het dak is geplaatst. Nr. 33 komt in het bouwarchief niet voor. Er is niets aan de gevel en in het dak veranderd.
Op het adres nr. 31 woonde in 1919 de rietwerker P. Kuyters. In 1974 wordt de gevel die al (altijd?) tweelaags was vernieuwd. In 1989 krijgt het pand nog een afgeschuinde dakopbouw.
Ook nr. 29 lijkt altijd tweelaags geweest te zijn. In 1989 wordt de gevel vernieuwd. De voordeur en het woonkamerraam worden wat teruggelegd en boven wordt een erker vervangen door twee ramen. Bovendien wordt ook hier een derde laag aangebracht zij het wat afgeschuind.
Dan is nr. 27 aan de beurt. In 1930 komen we hier de naam tegen van gereedschapsknecht Th. van de Hoek. Hij verhoogt dan zijn eenlaagse mansardekapwoning en geeft de slaapkamer een erker. In 1965 krijgt het pand de huidige gevel. In 2007 wordt het nog eens verhoogd met een afgeschuinde dakopbouw die aansluit op die van de buren.
Nr. 25 was oorspronkelijk ook een eenlaagse mansardekapwoning. De gevel hiervan wordt door meesterknecht P. de Beer in 1940 opgetrokken. In 1982 wordt deze tweelaagse gevel vernieuwd en wordt het woonkamerraam vergroot. Ook krijgt het pand dan de afgeschuinde dakopbouw waar we het net over hadden.

Clercxstr 17-23

Bij nr. 23 begint een rijtje van vier woningen die hier in 1912 gebouwd zijn door J.F.C. Hoosemans naar een ontwerp van C.J.H. van Domburg. Eenlaagse spiegelbeeldwoningen met boven twee deuren een fraai versierde topgevel met

daarin twee zolderramen. Alleen bij nr. 17 is nog een beetje te zien hoe er dat meer dan honderd jaar geleden heeft uitgezien. Nr. 23 heeft heel weinig meer overgelaten van het oude geveltje toen dit in 1982 werd opgetrokken.
Ook nr. 21 laat weinig meer van zijn oude gevel zien. Nr.19 heeft in 1972 zijn woonkamerraam en de voordeur vernieuwd en in 1975 de dakkapel aangebracht en van nr. 17 vertelden wij al dat daar alles bij het oude gelaten is.

Clercxstr 15-9

We steken de achterom met de naam Galeipad over en beginnen aan een nieuwbouwplan op nr. 15. Alhoewel, nieuwbouw. Deze woningen dateren van 1986 dus ze staan er al weer ruim dertig jaar. Ze zijn gebouwd door Crapts P.O. Mij. B.V, en horen bij de serie die we de vorige wandeling in de Hoogvensestraat zagen. De architectuur is van Bedaux Architecten. Nr. 15 tm 1, acht woningen. Alle met een Frans balkon. Tussen 5 en 7 is de knik in een schakelstuk verwerkt met daarin een garage en berging en boven een extra slaapkamer. Jammer van die rolluiken die het ware gezicht van de woningen verbergen.
We gaan linksaf de Tjalkstraat in en beginnen daar aan de overkant. Nr. 16 tm 2, acht woningen alle behorend bij het bouwplan van Crapts en Bedaux. Dit zijn andere types dan die we net zagen Op de verdieping hebben ze een Frans balkon en een spleetraam. Ook valt nu op dat alle woningen nog een ouderwetse schoorsteen hebben gekregen.

Tjalkstr 11-1

Aan de overkant zien we op nr. 11 tm 1, zes woningen van het type dat we in de Clercxstraat zagen met op de verdieping een over alle woningen doorlopende strook ramen die telkens wordt onderbroken door een Frans balkon, Dus ook Bedaux en Crapts en 1986.

Koggeplein

Dan komen we op het Koggeplein met zijn hoge bomen. We houden hier wat links aan voor de westwand van het plein, nr. 12 tm 17, weer zes woningen van de combinatie Bedaux Crapts, maar nu weer van het 'spleetraamtype.'
Na nr. 17 gaan we links het Klipperplein op met dezelfde hoge bomen, dezelfde architect, Bedaux Architecten, en hetzelfde bouwjaar 1986, maar een andere opdrachtgever, B.V. vh Fa. L. van der Plas uit Rosmalen. Deze woningen zijn in de huursector gebouwd voor het Pensioenfonds van de Architectenbureaus.

Klipperplein 10-14

Eerst zien we links de zuidwand van het plein nr. 10 tm 22 , dertien woningen, dan de westkant, nr. 23 tm 32, tien woningen en dan de oostzijde, nr, 1tm 9, goed voor negen woningen. En dan weer terug naar het Koggeplein waar we op nr. 18 tm 35 de laatste serie huurwoningen hebben, nog eens 18 woningen wat het totaal op 50 huurwoningen brengt. Alle dezelfde woningen, drie ramen boven, een eenvoudige glazen voordeur en een groot woonkamerraam en één schoorsteen per twee woningen. Alles werd er door het pensioenfonds destijds uit bezuinigd, notabene het pensioenfonds van de architectenbureaus en dus ook van Bedaux Architecten.
We kijken nog naar de overkant waar we nog op 11 tm 1, elf koopwoningen hebben staan van het spleetraamtype, van Bedaux en Crapts met bouwjaar 1986. De zuidkant van het plein.

Kotterstr 43-27

We vervolgen onze weg naar het oosten en komen zo in de Kotterstraat en slaan daar links af. Eerst maken we links het Bedaux-Crapts plan af met nog eens negen woningen met de over de gevels doorlopende strook ramen. Nr. 47 tm 27.

Kotterstr 4c-2a

Dan gaan we via de overkant terug: nr 2, is het huis op de hoek, 2a, 2b, 2c, 4, 4a, 4b en 4c. Dit laatste adres heeft zijn voordeur in de zijgevel. Acht woningen die horen bij een bouwplan van 33 koopwoningen, gebouwd in 1992. Vorige verkenning zagen we aan de Hoogvensestraat al een deel van het plan, zo direct volgt in de Catamaranstraat de rest. 'Nette'woningen met een plint van een iets anders gekleurde baksteen' schreven we er over, een kwalificatie die we nog staande kunnen houden. De architectuur is van Harry de Beer uit Eindhoven en de opdrachtgever was Peels Bouwmij. B.V. eveneens uit Eindhoven.

Kotterstr 6-38

Dan volgen op nr.6, 6a en 8 tm 38 achttien woningen gebouwd in 1934 door, we kennen ze al, NV Astarte Bouwbureau, de woningen met de over de erkers doorlopende daken boven de voordeuren. Het totale plan omvat 26 woningen. De andere acht komen we direct ongetwijfeld nog ergens tegen. Het eerste huis, nr.6, heeft alles nog op orde, ook de raamindeling.

Kotterstr 47-71

Dan kijken we naar de overkant waar we op nr. 47 beginnen. Het huis op de hoek met het Koggeplein. In de zijgevel verrast ons dat de gevel in het midden boven het dak doorgemetseld is, daar nog een strook van drie raampjes krijgt en aan de bovenkant afgewerkt wordt met de overstek die er onder is uitgespaard. Alle ramen zijn aan deze kant bezet met blank glas-in-lood. Het is architectuur van F.P.J. Ruts. Het huis dateert van 1939 en de opdrachtgever was toen weverijmeester A. Smulders. In de voorgevel valt het versierde ronde raam in de topgevel op, een beetje contrasterend met de strakke andere ramen. Het woonkamerraam was door twee verticale stijlen in drie gelijke delen verdeeld. De gevel heeft schouders gekregen die links naar beneden doorlopen en rechts na een meter ‘ingenomen’ worden. De voordeur was oorspronkelijk een dichte deur met een klein rond raampje op ooghoogte.

Kotterstr 49-71

Dan vervolgt Bouwbureau Astarte zijn plannen. Hier gaat het om dertien woningen, nr. 49 tm 73. Ze dateren van 1935 en zijn iets anders van vormgeving. We zoeken de verschillen met de woningen aan de overkant. De daken boven de erkers en deuren lopen over alle huizen door, terwijl die aan de overkant na twee woningen even onderbroken worden. De erkers hebben nog maar aan één kant een zijkant en hadden oorspronkelijk, zoals we nog bij nr. 51 zien een verticale stijl in het voorraam. Boven de twee gekoppelde voordeuren zien we op de verdieping vier smalle raampjes met daartussen vier stroken van een afwijkende, rode steen. Aan de overkant zien we op deze plaats van deze vier raampjes twee bredere ramen.

Kotterstr 73

We lopen de straat uit en zien dan bij het laatste huis , nr. 73 dat dit zo mooi de hoek om gaat. Dit huis heeft ook boven een erker gekregen en is op de hoek afgeschuind terwijl het dak die afschuining niet overneemt.

Galjoenstr 81-97

We gaan rechtsaf de Galjoenstraat in waar we heel andere huizen van Astarte zien. Eerst de rechterkant, nr. 81 tm 97, een bouwplan van negen woningen gerealiseerd door Astarte in 1936.

Galjoenstr 81 D

De halfronde portieken met heel fraaie voordeuren daarin vallen op. Twee woningen met langskappen worden afgewisseld met één woning met een dwarskap. Sommige woningen hebben hun dubbele woonkamerramen vervangen door één groot raam. Bij nr. 85 gebeurde dat volgens het bouwarchief in 1965. Bij nr. 91 in 1978.

Galjoenstr 118-90

Dan lopen we terug en bekijken de overkant. Nr. 120, 118 en 116 zijn weer woningen van Astarte, van het type ‘erker met twee schuine kanten’. In 1935 zijn

ze gebouwd en ze maken onderdeel uit van een bouwplan voor 14 woningen. De andere staan aan de Barkstraat.
Dan volgt op 112 tm 96 een plan voor negen woningen, gebouwd in 1936, dezelfde als aan de overkant en uiteraard ook weer van Astarte. De eerste woning, nr. 112, heeft een grote poort gekregen. In 1954 is die tijdelijk vervangen door een groot raam voor een daarachter gelegen toonzaal. Ook bij deze serie zijn dubbele ramen vervangen door een groot raam. Ton die er een oog voor heeft ontwikkeld merkt op dat de gevels van deze luxueuzere Astarte huizen in Vlaamsverband gemetseld zijn en inderdaad we zien het: kop strek kop strek.

Galjoenstr 76-88

Op nr. 94 krijgen we dan het volgende plan van Astarte. Nu is het bouwjaar 1935 en betreft het 14 woningen waarvan twee winkelhuizen en één met rookschoorsteen. Dit zijn weer de types met vier smalle ramen boven de gekoppelde voordeuren en de mooie hoekbeëindiging, hier op nr. 90 en 76. Nr. 94 heeft nog de originele verticale stijl in het woonkamerraam. De straat wordt na nr. 90 hier verbreed tot een soort pleintje maar het blijft Galjoenstraat.

Schoennerstr 1-33

De rij wordt voortgezet op nr. 88 en loopt dan door tot nr. 76 en gaat daar de hoek om in de Schoenerstraat met nog eens drie woningen, nr. 1 tm 5. Ook nr. 1 heeft hier nog de originele raamindeling.

Schoenerstr 9-33

We vervolgen onze weg en zien dan op nr. 9 tm 33 een flatgebouw dat van de architect de vorm heeft gekregen van een silo. De gevelpanelen hebben dezelfde maat en kleur als de ramen gekregen waardoor het geheel het gesloten karakter van een silo heeft aangenomen. De silovorm verwijst naar de silo's die hier lange tijd het havenbeeld bepaald hebben.

Schoenerstr 33-9

De onderbouw, een gerenoveerd bestaand magazijn dat zijn adres aan de **Piushaven** nr. 17 heeft dateert van 1935 en is gebouwd in opdracht van graanhandelaar Teurlings de Jong naar een ontwerp van A.A.C.J. de Chêne. De gevel aan de haven heeft in grote lijnen nog het gezicht van 1935. Waar we nu midden op de gevel een strook glas zien was toen de volgende tekst op de gevel aangebracht: 'W. Teurlings de Jong kunstmeststoffen'.

Piushaven 20

Dan volgt nr. 20 het witte gebouw van Falcon, dat dateert van 1933. De voorgevel heeft een ander beeld gekregen na een verbouwing in 2015. Pieter Bedaux van Bedaux de Brouwer Architecten heeft bijna alle ramen in de gevel tot de vloer verlaagd en de lage delen van de gevel wat verhoogd. Het oorspronkelijke ontwerp is van Jos. Donders geweest in opdracht van Regenkledingfabriek Brabant. We laten Wout van Bommel, de kleinzoon van Donders weer aan het woord: 'Directeur van de fabriek was P.J. Willems, buurman van Jos. Donders in de Poststraat. Nu is het een bedrijvengebouw. De fabrieksschoorsteen is inmiddels sterk ingekort. In 2008 is ter gelegenheid van het 85 jarig bestaan van de Piushaven de naam "Falcon" weer op de gevel aangebracht. Falcon was het merk regenjassen dat hier geproduceerd werd.' De verlaagde schoorsteen is bij de verbouwing van 2015 weer op het oude niveau gebracht.

Piushaven 21

Ook nr. 21 kent een veel bewogen geschiedenis. Het pand dat we nu zien, wat afgelegen van de straat, is in 2014 te voorschijn gekomen na de sloop van een bedrijfsgebouw van twee lagen hoog dat er in 1938 door Verkades Fabrieken N.V was voorgezet, een gebouw met in de eerste laag een voordeur en drie grote garagedeuren en in de tweede laag zeven identieke ramen en daarboven een plat dak. Een magazijn met kantoor. Tot rond 1965 heeft Verkade hier gezeten. Toen trok de verfhandel Van Erp Bots er in. Daarna is het pand nog bewoond geweest. Het pand dat we nu zien is in 1924 als magazijn gebouwd in opdracht van Jos van Eijck van Pelt, handelaar in bouwmaterialen. Onder de tekening van 1924 zie ik de naam van Jos. Donders staan, terwijl het pand niet in het boek van Wout van Bommel als zodanig vermeld staat. Desgevraagd bevestigde Wout van

Bommel mij dat hij het pand niet als een Donderspand kende. ‘Als ik het gekend gehad had zou ik het zeker in mijn boek hebben opgenomen’, was zijn antwoord. Restaurant Jaxx Marina is er nu gevestigd en de voorgevel van 1924 is weer in oude eer hersteld.

Piushaven 22

Op **nr. 22** zien we café ‘Burgemeester Jansen’ het vroegere café ‘Havenzicht. Het pand is in de reeks ‘MoNUmenten van de week’ onder nr. 274 gepubliceerd.
Het is in 1924 gebouwd nadat een jaar eerder de Piushaven opgeleverd was. Scheepsbevrachter Harrie Roestenberg was opdrachtgever en de Ide Bloem was de architect. Een mooie symmetrische gevel in drie identieke traveeën verdeeld. Burgemeester Jansen verwijst naar de Tilburgse burgemeester Jansen die zich onder meer ingezet heeft voor de aanleg van de Piushaven.
De volgende gebouwen tot aan de Barkstaat zijn alle rond 1960 gebouwd als magazijn in opdracht van de koopman W.J. Teurlings de Jong. Er is hier sprake van een **verbeterpunt.**

Piushaven 12

We lopen terug tot voorbij de Schoenerstraat en vervolgen daar de Piushaven. Van het bouwarchief krijgen we over dit stuk Piushaven maar mondjesmaat informatie. De website dewaterkantvantilburg.nl is scheutiger. Eerst krijgen we de stadsvilla op nr. 12 met 11 adressen 12.01 tm 12.12, vijf, gedeeltelijk 6 lagen hoog, gebouwd in een mooie kleur baksteen met de ramen diep terugliggend in de gevel, De stalen balcons lijken als lades de gevel ingeschoven te zijn. Hier stond vroeger een opslagplaats van bouwmaterialen van de firma Bas Menheere.

Piushaven 10-7

Dan volgen op 10, 9, 8 en 7 vier woningen in een rij die zich wat hoogte betreft gevoegd hebben naar het bestaand gebouw op nr. 6 maar zich in architectuur daarvan onderscheiden. Doorlopende rollagen verdelen de verder sober gehouden gevel. Het terrein van nr. 7 was vroeger als opslagplaats van Aannemingsbedrijf Heerkens van Bavel in gebruik.

Piushaven 6-5

Piushaven 6 is in 1940 gebouwd als kantoorpand met bovenwoning. Hier was eerst een handelaar in chemische producten A.J.J. Voeten gevestigd, daarna had Martien van Dooren hier zijn kantoor voor zijn Regenkledingfabriek Dorefa aan het Smidspad. De panden nr. 6 tm nr. 1 zijn alle gebouwd tussen 1935 en 1940 door Onroerend Goederen Maatschappij A. C. van Loon en zijn ontworpen door Jos. Schijvens. De gevels van nr. 6 en 5 laten een andere Schijvens zien dan die van nr.1. Hier, op 6 en 5, wordt gebouwd in de stijl van het traditionalisme, een zadeldak opgesloten tussen twee topgevels met 'schouders' en in de gevel verticale veelruitsramen met aan de bovenkant rollagen met sluitstenen en een erker die gedragen wordt door forse houten klossen.

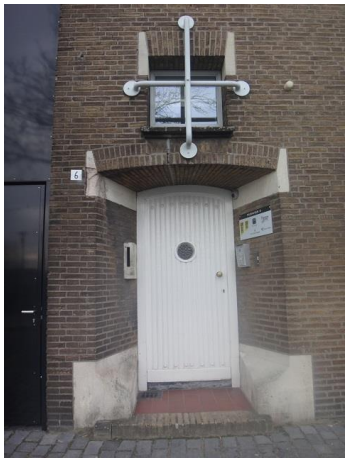
Piushaven 6 D

Een kropholleriaans aandoende entreepartij met een imposant getralied bovenlicht. Ook nr. 5 is in deze stijl gebouwd. Tot 1947 was hier de Chemische fabriek Brabant gevestigd en het pand heeft nu een horecabestemming. We zetten **nr. 6 en 5** op onze **HIP**lijst. Bijzondere panden van een bijzondere architect.

Piushaven 3 A

Piushaven 3 B

Dan volgen op de nrs. 4, 4.01 tm 4.11, 3 en 3.01 tm 3.09 en 2, 30 adressen voor een appartementengebouw, residentie De Admiraal en een kinderopvang, gerealiseerd in 2013, in opdracht van J. Haarselhorst en ontworpen door Storimans Wijffels Architecten. Het oorspronkelijk gebouw op nr. 4, gebouwd in de stijl van het zakelijk expressionisme. maakt onderdeel uit van het woongebouw. Hierboven torent een verticaal geleed gebouw bekleed met een

lichtgroene beplating zes lagen omhoog. Rechts hiervan zien we op een tweelaagse zwarte bakstenen onderbouw met smalle hoge ramen en deuren een vijflaagse horizontaal gelede bovenbouw met gevels en balkons van glas. Rechts daarnaast, een tien meter achter de voorgevellijn, de kinderopvang Panta Rhei met fel gekleurde gevelplaten.
Het is nu tijd om de website www.josschijvens.nl te raadplegen waar die schrijft over de gebouwen Piushaven 1 tm 6 en Lanciersstraat 73, 75. Ik citeer: 'In 1935 werden de meelfabriek met magazijn, kantoor, woonhuizen en stallen met manege gebouwd. In 1940 volgde de uitbreiding aan Piushaven 4,5 en 6, magazijnen een kantoor met bovenwoning' en 'achter de fabriek werden paardenstallen gebouwd en een manege beide met de ingang in de Lancierstraat.' In deze manege stonden zo'n 25 springpaarden in mooi betegelde stallen.

Piushaven 1

En dan wederom een Schijvensgebouw en wel op nr. 1. Samen met de twee woonhuizen aan de Lanciersstraat een Rijksmonument. Wij schreven er een moNUment over, nr. 10. Wat opvalt is het mooie metselwerk dat doet denken aan de stijl van de Amsterdamse school. Maar in die mooie rechthoekige en gebogen bakstenen gevels zien we ook veel gebeuren: de vierkante toren die links, met een betonnen overstek afgedekt, net even boven de hoogbouw uitkomt. De verticale reeks van zes vierkante met beton omlijste ramen. Het horizontale betonnen voetstuk waarop de toren lijkt te staan en daaronder de drie vierruits raampjes die traditionalistisch aandoen. En zo zitten alle geveldelen vol verrassing. Expressionistisch wordt deze stijl ook genoemd. Het geheel heeft de vorm van een boot gekregen.

Schoenerstr 6-18

Schoenerstr 2-4

We gaan terug naar de Schoenerstraat. Aan de rechterkant zien we hier op nrs. 18 tm 2 negen woningen die pas opgeleverd zijn. Ze zijn in dezelfde kleur en materiaal opgebouwd als de woningen die we net drie lagen hoog aan de Piushaven zagen.

Galjoenstr 79-65

We lopen de straat uit en komen weer terug in de Galjoenstraat. Aan de overkant zien we nog een rij van acht woningen, nr. 79 tm 65, gebouwd door Astarte. Deze dateren van 1934 en behoren bij een bouwplan van in totaal 26 woningen waarvan 14 in de Kotterstraat. Deze hebben we al gezien. Hier zien we het type met erkers met twee schuine kanten en twee erkers onder één dak. Bij 71 en 69 zien we boven nog de originele ramen.

Catamaranstr 43-25

Voorbij de rij van Astarte slaan we linksaf de Catamaranstraat in. Hier zijn op de voormalige industrieterreinen van Heuvelmans en Zoontjes in 1986 en 1992 nieuwe woningen gebouwd. We kijken eerst links en zien daar op 43 tm 25 tien woningen van het bouwplan van in totaal 37 woningen gebouwd in 1986 in opdracht van Woningbouwvereniging Samenwerking, naar een ontwerp van de Architectenwerkgroep. Ook de vier woningen die we net in de St. Josephdwarsstraat zagen hoorden bij dit bouwplan. Hier zien we het type dat in twee lagen met kap gebouwd is.

Catamaranparkje 23-17

Voorbij nr. 25 om de hoek zien we op nr. 23 tm 17 nog vier woningen van het eenlaagse type woningen, met dakkapellen die beginnen in de goot. Dan steken we een speelpleintje over en treffen daar op nr. 15 tm 3 heen en 4 tm 14 terug nog eens dertien woningen van een bouwplan dat we op onze vorige stadsverkenning aan de Hoogvensestraat zagen. Het ging toen om in totaal 33 sociale koopwoningen, gebouwd in 1992, in opdracht van Peels Bouwmij. B.V. uit Eindhoven, naar een ontwerp van Harry de Beer Architekt, ook uit Eindhoven. Vervolgens zien we teruglopend naar de Galjoenstraat op nr. 16 tm 42 nog eens veertien woningen van Samenwerking en de Architectenwerkgroep, eerst vijf woningen van het lage type, dan vier van het hoge en dan nog eens vijf van weer het lage type.

Galjoenstr 66-58

Vervolgens zien we, weer terug in de Galjoenstraat, aan de overkant op nr. 66 tm 58 nog eens vijf woningen van het bouwplan met de doorlopende rollagen dat we net aan de Schoenerstaat en de Piushaven zagen, een jaar geleden opgeleverd.
Aan de overkant zien we ook het bouwplan van de 37 woningen van De Samenwerking zich voort zetten met nog eens vijf woningen van het hoge type, ook gebouwd in 1986.

Galjoenerf A

Galjoenerf 18-17

Dan lopen we links naast nr. 58 het Galjoenerf op. Hier zien we ook alleen maar net opgeleverde woningen. Nr. 18 tm 14, vijf woningen, 13 tm 5, negen woningen in een woongebouw en tot slot nr. 4 tm 1, nog eens vier eengezinswoningen. Te jong om er iets van te zeggen.

Galjoenstr 53 07-01

Weer terug op de Galjoenstraat zien we nr. 56 en 54 in aanbouw. Aan de overkant zijn de woningen nr. 53-07 tm 53.01, verder gevorderd. We zien gevels van drie lagen hoog, beneden een voordeur in een portiek en twee hoge woonkamerramen, daarboven twee Franse balkons en daarboven een terras met hekwerk. De laatste woning lijkt enkel eenlaags te zijn. De woningen zijn nog te jong om een plaats in het archief te hebben. Dus hebben we nog geen naam van opdrachtgever noch architect.

Galjoenstr 50

Dan is de overkant weer aan zet. Op nr. 50 zien we een van de gebouwen van Kindercampus Panta Rhei. Hier de in 1992 in opdracht van Publieke Werken gebouwde basisschool. Het ontwerp was van Jacq. de Brouwer van Bedaux Architecten. Hier zijn de stukken in het archief niet openbaar toegankelijk.
We zien een tweelaagse voorgevel met stroken ramen terugliggen in warmrood metselwerk. De hekken die de speelplaats afsluiten stralen weinig kindvriendelijkheid uit. Ook de achterkanten van de gebouwtjes aan de Lanciersstraat die blijkbaar bij de school zijn betrokken geven de speelplaats een rommelige aanblik.

Lanciersstr 43

We gaan linksaf de Lanciersstraat in, waar we ook links beginnen.
Nr. 43 staat hier op ons te wachten. Al lang, want in 1910 al is hier achter op het terrein al in opdracht van tegelfabrikant A. van de Mortel een cementtegel-fabriekje gebouwd naar een ontwerp van Jos. Donders. In 1921 kreeg de fabriekshal al een andere bestemming toen S.H.B. Gloeilampenfabriek erin trok. Na de oorlog heeft er onder de naam van Van Alphen een autoschadebedrijf gezeten. De hal die zijn adres had op Galjoenstraat 53 heeft zo te zien plaats moeten maken voor de nieuwe woningen die we daar op nr. 51 hebben gezien. In 1958 heeft A. van Alphen het woonhuis op nr. 43 gebouwd in de stijl van die tijd met zandstenen lijsten rond de voordeur. Het ontwerp is van L.P.M. de Graaf. Er is aan de zuid- en oostgevel niets veranderd. Ook de raamindelingen niet.
Nr. 41f, 41e en 41d zijn alle drie in 1938 gebouwd door aannemer Chr. Vervoort. H. Wentink was de architect. Nr. 47 heeft nog de originele raamindeling met in het woonkamerraam nog boven- en zijlichten en in het kleine raam boven een vierruitsverdeling. De drie raampjes boven de voordeuren vallen op.
Die hebben de volgende drie huizen op nr. 41c tm 41a niet gekregen. Ze zijn wel van dezelfde combinatie Vervoort Wentink. Deze zijn in 1937 al gebouwd. Hier had het kleine raam boven geen vierruits indeling. Het andere raam boven was verticaal in drieën gedeeld en de benedenramen hadden de jaren-dertig-indeling (boven- én zijlichten).

Lanciersstr 41-39

Nr. 41 en 39 zijn al wat ouder. De oudste informatie die we ervan in het archief aantreffen dateert van 1910 toen de ramen die toen nog zesruits waren ingedeeld luiken kregen, in opdracht van smid J. Vermeulen. We geven ze, vooral

omdat de woningen na al die tijd nog een identieke mooie voorgevel hebben, een **HIP**vermelding.
Nr. 37 is in1952 gebouwd in opdracht van P. Zoontjes naar een ontwerp van A. van Gool uit Goirle. Uit het woonkamer raam zijn twee verticale stijlen verdwenen maar de rest van de gevel oogt nog geheel oorspronkelijk. In 1959 bouwde Zoontjes op zijn achterterrein, waar nu de Catamaranstraat ligt, een werkplaats, het begin van de latere tegelfabriek Zoontjes Beton die in 1973 verhuisde naar de Cenataurusweg.

Lanciersstr 35-33

Nr. 35 en 33 zijn oorspronkelijke identiek geweest als we de bouwtekening van 1905 moeten geloven. In de loop van de tijd is er wat aan de gevels veranderd maar door ze met een witte verf en een zwarte plint een gemeenschappelijke basis kleur te geven storen die individuele verschillen minder. Nr. 35 is in opdracht van W. Melis van woning tot winkelhuis verbouwd en heeft van architect W.A.A. van Berkel deze gevel gekregen.
Van nr. 31 vernemen we alleen dat er op het achterterrein in 1921 een werkplaats voor houtbewerking is opgericht in opdracht van W. Vermeeren. Het huis zelf zal van vóór 1900 zijn en geen verandering hebben ondergaan.
Nr. 29 heeft dezelfde gevel als 31 gehad. Deze is in 1966 opgetrokken. De ramen hadden toen nog een onderverdeling maar die is er later uitgehaald.
Aan de voorgevel van nr. 27 is ook in de lange geschiedenis van de woning niets gebeurd. Alleen wit geschilderd.
Nr. 25 en 23 hebben hun eenlaagse zadeldakgevel in 1965 opgetrokken en globaal het huidige aanzicht gegeven. Nr. 25 heeft beneden nog de juiste raamindeling.

Lanciersstr 21-15

De gevels van nr. 21 en 19 zijn in 1929 door J. van Helmond opgetrokken. Bij 19 zat de deur toen in het midden maar die is in 1980 naar links verhuisd.
Dan tot slot nr. 17 en 15. Ook deze gevels waren oorspronkelijk eenlaags. Hier zijn de gevels in 1973 onhoog gegaan. De school op nr. 13 van Buro Bollen zagen we de vorige wandeling al dus mogen we omkeren maar eerst nog tussen nr. 13 en 15 een straatje in dat amper die naam mag hebben maar het toch heeft. De Jolstraat. Er is de achterom van de School gevestigd maar sinds kort staan er ook vier geschakelde woningen. Ze zijn in 2006 gebouwd en H Kwadraat Architectuur heeft ze ontworpen. Bakstenen gevels sieren de eerste laag en daarboven wat terugliggend met een leistenen bedekking de tweede laag. Beneden vallen de uitgebouwde ramen op. Ad merkt op dat hier vroeger manege Hooijen gevestigd was.
Terug naar de Lanciersstraat waar we via de overkant terug lopen.
We beginnen hier met nr. 72. Dit huis is in 1983 gebouwd als onderdeel van een bouwplan voor zes woningen en 19 garages. De opdrachtgever/bouwer was Gebrs. vd Ven Aannemingsbedrijf en Buro voor architektuur Pieter Ghering heeft ze ontworpen. Eenvoudige woningen van anderhalve laag met een dakkapel die door de gootlijn gezakt lijkt.

Lanciersstr 74a-88a

Dan volgen op nr. 74a tm 88a, inderdaad alleen maar a-nummers, acht woningen van dezelfde architect Pieter Ghering, maar deze keer een andere opdrachtgever: Sigma Bouw. Deze woningen zijn al in 1976 gerealiseerd. Twee lagen hoog met een zwaar balkon dat tevens als extra afdak dient voor de aan een portiek gelegen entree. De balkons van 74a en 76a hebben nog de originele vorm. De dakkapellen van 78a, 80a en 88a zijn resp. in 2007, 2004 en 2014 toegevoegd.

Lanciersstr 92a-106

Op nr. 92a tm 100a zien we het resterende deel van het bouwplan van zes woningen waarvan we zojuist op nr. 72 één woning zagen. Nu vijf woningen van Ghering en Gebrs. vd. Ven. Woningen van anderhalve laag. De negentien garages die bij dit bouwplan horen liggen achter de woningen.

Lanciersstr 102-106

Dan volgen op nr. 102 tm 106 drie eenlaagse woningen die in 1988 gebouwd zijn door Bouwbedrijf Wijten B.V. uit De Moer, naar een ontwerp van Architekten-buro Ing. C. Struycken, woningen waarvan bijna de hele eerste bouwlaag een 60 cm achter een bloembak terug ligt.

Lanciersstr 108-114

Bij nr. 108 zijn we weer terug bij de meer dan honderdjarige huizen in deze straat. Aan de voorgevel van dit huis is na de bouw niet veel gebeurd. De voordeur is een keer vernieuwd en verlaagd.
Nr. 110 heeft in 1960 zijn nieuwe woonkamerraam gekregen en ook de dakkapel dateert van dat jaar.
Over nr. 112 krijgen we uit het bouwarchief geen informatie. Het smalle hoge raam dat hier in gevel nog zijn sporen heeft achtergelaten is een keer vervangen door een breedbeeld-raam.
Nr. 114 heeft in 1952 van de Weduwe Meeuwissen de dakkapel die we nu zien gekregen. Verder ziet de gevel er nog oorspronkelijk uit.

Lanciersstr 116-118

Nr. 116 en 118 zijn tegelijk in 1919 door fabrikant A. de Rooij gebouwd. De bovenlichten boven ramen en deuren hadden per raam twee verticale spijlen. Deze zijn er in 1984 bij een zogenaamde renovatie uit verwijderd. Toch nog mooie huizen met die sierlijsten onder de goot.
Het volgende huis heeft zijn adres in de Galjoenstraat: nr. 49. Het is een in 1978 door de Stichting Verenigde Wooncorporaties gerealiseerd woongebouw met 10 wooneenheden. Een ontwerp van Tol en Tol Ingenieurs en Architecten. In stijl van de jaren-zeventig die wij de Nieuwe Lelijkheid noemen. Ook hier zien we weer de schrale baksteen, afgeschuinde hoeken, verspringende daklijnen en gevels en gegalvaniseerde ongeschilderde hekwerken.

Lanciersstr 45

We steken de straat over en beginnen daar aan de rechterkant op nr. 45. Hier zien we twee door een entree van cortenstaal gekoppelde wit geschilderde gebouwtjes die horen bij de Panta Rhei school die we net zagen.

Deze gebouwtjes zijn in 1989 gerealiseerd in opdracht van de Tilburgse Kruisvereniging en functioneerden toen als wijkgezondheidscentrum. Nu staan ze in dienst van de kinderopvang. Ze hebben een ander gezicht gekregen. De oorspronkelijke architectuur was van Architektenburo Heerkens. De flauw hellende schilddaken zijn gehandhaafd maar de brede blauw geschilderde daklijst die tot de bovenkant van de ramen reikte is verdwenen en de licht gele bakstenen muren zijn licht grijs geschilderd. De entree lijkt vergroot en is zoals gezegd met cortenstaal geaccentueerd.

Lanciersstr 47-49

Nr. 47 is ook een ontwerp van Architektenburo Heerkens. Het pand is gebouwd in 1993 als bedrijfsgebouw met woning. In het rechterdeel van de voorbouw zit de woning, in het linker deel en in de linkeraanbouw is het bedrijf ondergebracht.

Lanciersstr 73-75

De nummers 73 en 75 staan op rijksmonumentenlijst als onderdeel van het complex Lanciersstraat - Piushaven. Deze dienstwoningen zijn tegelijk met het naastgelegen meel- en graanbedrijf in 1935 gebouwd door Leon van Loon in een expressionistische stijl. Het tweelaagse dubbelwoonhuis heeft een plat dak en is sterk horizontaal geleed met name door de twee luifels waarvan er een de acht identieke ramen op de verdieping afdekt en de ander de voordeuren en de daarvoor liggende erkers. Rechts van de erkers zien we gemetselde bloembakken en onder de acht ramen op de verdieping zien we zeven sierblokken. De erkers hebben aan één zijde een laddervenster gekregen. Het aanbouwtje rechts van nr. 73 valt uit de toon bij deze fraaie architectuur.

Lanciersstr 146-154

Lanciersstr 136-144

Lanciersstr 126-134

We lopen terug via de overkant waar we drie rijen van telkens vijf huizen zien. Nr. 154 tm 146, 144 tm 136 en 134 tm 126. Ze zijn per blok afzonderlijk gebouwd, alle in 1933. Het eerste en het derde blok in opdracht van aannemer Jac. J. Schuurkes en het tussenliggende opgedragen door technisch ambtenaar A. Storimans. De architectuur lijkt bij alle blokken uit dezelfde (onbekende) hand gekomen te zijn. Alle woningen hadden oorspronkelijk een kleine taps toelopende erker zoals we die nog op nr. 132 kunnen zien. Bij de meeste huizen is deze erker in de jaren zeventig vervangen door een breed en rechthoekig exemplaar. Het tussenblok is 'verrijkt' met twee dwarskappen. De linkse dwarskapwoning heeft later een stukwerkbehandeling gekregen. Van de

dakkapellen hebben we alleen van nr. 140, nr. 138 en 132 een jaartal: resp. 1998, 2005 en 1996.

Galjoenstr 47-45

Voorbij nr. 126 gaan we rechtsaf voor het vervolg van de Galjoenstraat en beginnen daar aan de linkerkant. Nr. 49 hebben we al gehad, dus is 47 aan de beurt. Dat is een woning die in 1963 gebouwd is, samen met een werkplaats. De gevel van architect J.A.C. Huijsmans is nagenoeg niet veranderd.
Op nr. 45 is loodgietersbedrijf Dion Ketelaars gevestigd. In 1962 is dit pand als dubbel woonhuis gebouwd naar een ontwerp van architect Huub van Bree uit Heeze. Ketelaars heeft er links een winkel in gemaakt, maar verder is er niet veel aan het pand gewijzigd.

Galjoenstr 43

Nr. 43 is een hal die in 1995 gebouwd is, wat terug gelegen op het terrein en onderverdeeld in drie eenheden.
Nr. 41 is in 1968 eenlaags gebouwd en in 1975 verhoogd tot de gevel die we nu zien. Het ontwerp is van Architecten- en Ingenieursburo Van der Plas uit Goirle geweest.

Galjoenstr 39

Nr. 39 is in 1962 als smederij gebouwd. Nu is er een constructiebedrijf gevestigd.

Galjoenstr 44

We lopen een stukje terug voor de overkant waar we op nr. 44 een hoog vrijstaand huis zien, gebouwd in 2009 en ontworpen door Finnla B.V. Een mooie gevel in een donkere baksteen opgetrokken. Ton ziet dat hier verschillende diktes baksteen in de gevel zijn gebruikt.

Galjoenstr 40-32

Nr. 40 tm 32 zijn vijf woningen die deel uitmaken van een in 2009 in opdracht van Van der Weegen Bouwontwikkeling gerealiseerd bouwplan voor 13 appartementen, 15 woningen en 4 commerciële ruimtes, het plan Havenmeester. De architectuur is van INBO uit Eindhoven. We zien een donkere bakstenen gevel met identieke smalle hoge ramen met diepe neggen. De iets in de gevel

terugliggende voordeuren krijgen een accent door hun opvallende oranje kleur en de witte beplating in het raamstramien er boven.
We gaan rechtsaf de autovrije Kempenaarsplaats op. Hier wordt het bouwplan van Van der Weegen en INBO, de Havenmeester vervolgd met nog eens tien woningen, nr. 1 tm 19, dezelfde huizen als we net zagen.

Havendijk 65-73

En dan krijgen we op de hoek van de Kempenaarsplaats en Havendijk het appartementengebouw van de Havenmeester met in totaal 17 adressen, vier voor de commerciële ruimtes onder in het gebouw en 13 voor de appartementen er boven, nr. 65, 67, 67-01 tm 67-05, 69, 71, 73, 73-01 tm 73-06 en 75. Hier zien we wat meer variatie in de gevel vooral door de brede inpandige loggia's op de verdieping. Het gebouw heeft op de hoek met de Lanciersstraat een gebogen gevel gekregen waarschijnlijk refererend aan de gebogen gevel van het rijksmonument aan de overkant. Hier schuiven de loggia's ook een stukje naar buiten en wordt de vier lagen hoge gevel met één laag verhoogd.
We lopen terug naar de Kempenaarsplaats en lopen maar nu voor de andere zijde, de oranje kant. Hier is in 2010 in opdracht van De Havenmeester Tilburg C.V. (Van der Weegen) naar een ontwerp van INBO Eindhoven aan de Kempenaarsplaats, de Galjoenstraat, de Gondelstraat en de Havendijk in een gesloten bouwblok een plan voor 198 appartementen, 11 woningen met tuin een parkeerkelder en commerciële ruimtes gerealiseerd. Architectuur in een frisse oranje baksteen in verschillende hoogtes. We gaan het zien.

Havendijk-Kempenaarplaats

We beginnen met het bouwblok op de hoek met de Havendijk met 30 adressen, nr. 57, 57-01 tm 57-15, 59, 61, 63, 63-01 tm 63-10 en Kempenaarsplaats 156.

Hier is de flat zes lagen hoog en kijkt aan de Havendijk uit op de imposante brug van architect en kunstenaar John Körmeling die hier sinds 2013 de Piushaven overbrugt.

Havendijk Ophefbrug

De hefarmen van de brug lijken op hijskranen. Tussen de armen hangt als contragewicht een glazen ballasthuis dat als expositieruimte kan functioneren. Het huis heeft een afmeting van 13 bij 5 meter en is 3,5 meter hoog.

Havendijk 57-63

De flat die hier uitkijkt op de brug heeft inpandige balkons die een kleine meter uit de gevel komen.

Kempenaarplaats 10-148

Aan de Kempenaarplaats krijgen we dan een imposant hoog gebouw te zien van een zeventien lagen hoog, als we goed tellen, met de volgende 68 adressen, nr. 10 en 14 tm 148.

Galjoenstr 28

En dan hebben we achter de toren in de 'laagbouw' van drie en vier lagen aan de Kempenaarstraat nog 3 adressen , nr. 10, 8 en 2 en aan de Galjoenstraat 12 adressen, nr. 28-01 tm 28-12.
Op nr. 26 tm 6 hebben we vervolgens elf woningen die dezelfde gevelindeling hebben gekregen als de donkere Havenmeesterwonigen die we net aan deze straat zagen, met dien verstande dat de baksteen hier oranje is, de voordeur rood en de begane grond vloer een kleine meter boven peil ligt waarschijnlijk omdat de parkeerkelder ook onder de woningen is gelegen. De woningen zijn via een trap met een mooi hekwerk bereikbaar.

Galjoenstr 37 (links) en rechts vm carrosseriefabriek

We nemen even pauze voor nog een paar panden aan de overkant. Hier is nr. 37 aan de beurt. Dit bedrijfspand is in 1965 gebouwd als fruitmagazijn in opdracht van A.C Elisen, een ontwerp van L.P.M. de Graaf.

Galjoenstr 35-33

Op het adres nr. 35 is in 1963 achter op het terrein een carrosseriefabriek gebouwd. In 1969 heeft de eigenaar van de fabriek een woning met garage laten bouwen naar een ontwerp van Architectenbureau J.L. van Oers. Van het oorspronkelijke plan is door andere invulling van de gevelopeningen niet veel over gebleven.
Nr. 33 is in 1964 gebouwd in opdracht van A. van der Ven. Een woning met bedrijfsruimte. Het ontwerp is van E. van der Ven. (zijn broer?).
Nr. 31 zien we vanaf de straat niet goed liggen. Het is de bedrijfsruimte die A. van der Ven van nr. 33 gebouwd heeft, ook in 1964.
Nr. 29 is een bedrijfsruimte die in 1964 hier is gebouwd door de Coöperatieve Zuivelfabriek St. Isidorus uit Udenhout als 'uitgiftestation voor een melkfabriek' zoals op de tekening vermeld staat. In 1987 is er een las- en smederij ingetrokken.
Naarmate we verder richting Gondelstraat de straat uitlopen daalt de kwaliteit van de bebouwing. Alles lijkt hier leeg te staan in afwachting van sloop. Dit stukje stad komt in aanmerking voor de nominatie **verbeterpunt.**

Galjoenstr 5-3

De nrs. 5 en 3 behoren bij een bouwplan dat hier in 1964 gerealiseerd zou zijn voor de bouw van 2 woningen, 3 toonzalen, 32 garages en 2 magazijnen, in opdracht van A. van Beurden. De twee woningen zien we hier aan de weg staan maar of de rest ook gebouwd is is niet te zien.
Dan tot slot nr. 1. Deze werkplaats met kantoor en woonhuis is in 1963 gebouwd in opdracht van H. Petit, de steenhouwer. De bouwkundige A. Petit heeft het pand getekend. In de voorgevel van het kantoor zien we diabas granietsteen

verwerkt. Petit heeft er niet lang gezeten want al in 1978 komen we hier de naam van Intermedia Holland als nieuwe eigenaar tegen.
We slaan linksaf de Gondelstraat in waar we op nr. 1 nog een woonhuis aantreffen. Dit is het woonhuis van Petit dat tegelijk met het kantoor op Galjoenstraat 1 gebouwd werd. Dus ook ontworpen door A. Petit. Ook hier zien we natuursteen in de gevel.
Aan de overkant staat nog een eenzaam pand, op nr. 2 tm 12. In 2003 zijn hier twee bedrijfshallen en twee woningen gebouwd onder architectuur van Vermeer Architecten uit Gilze. De bedrijfshallen zijn op de begane grond gesitueerd en de woningen in twee lagen er boven. Blijkbaar zijn de woningen of de hallen later opgedeeld want we tellen er nu zes adressen. De raamstroken in de gevel wijken af en toe schuin naar achter waardoor ruimte ontstaat voor een balkonnetje of een portiek.

Gondelstr 11-41

We lopen terug naar de oranje nieuwbouw van Havenmeester CV en INBO met zijn 198 appartementen. Hier, rechts aan de Gondelstraat zien we in vier en grotendeels zes bouwlagen 48 appartementen, Gondelstraat 11 tm 105. Zij kijken nu nog uit op een braakliggend terrein waar vroeger het R.K. Gasthuis zijn Dienstencentrale had waaronder een wasserij. Binnenkort zal hier ook nieuwbouw verschijnen.
De gevel van INBO laat hier verticale ramen zien, telkens twee kagen hoog in een kader van oranje baksteen van een 50 cm breed.
We lopen door tot aan de Havendijk en zien daar rechts het laatste deel van het gebouw, Havendijk nr. 55-01 tm 55-48, in totaal nog eens 48 appartementen, hier in acht lagen hoog met balkonnen als half opengeschoven laatjes.

Havendijk 45

We lopen naar links en zien daar een beetje verloren links de winkel van Besbo Automaterialen liggen. Dit pand nr 45 is in 1977 gebouwd in opdracht van Van Eyck Bouwstoffen als showroom, naar een ontwerp van Architectenburo van Olphen uit Alphen. Vanaf de jaren 90 is Besbo er gevestigd.
Hier eindigt vandaag onze verkenning. We lopen terug naar onze fietsen langs de gevarieerde bebouwing aan deze kant van de Piushaven.

GB 24 01 2020